

Uppföljning av Femteklassare på Skåneleden 2022-2023

Sammanfattning

Under 2022 och 2023 satsar Regionala utvecklingsnämnden på att femteklassare ska komma ut i naturen. Satsningen visar att många skolor saknar förmåga att på egen hand att ta ut elever till naturen. Anledningen till detta är dels kunskapsbrist hos pedagoger men även ekonomiska skäl är avgörande. Barn som vistas i naturen vistas i högre grad i naturen som vuxna och genom att erbjuda en dag för femteklassare i naturen skapas goda levnads- och naturvanor som vuxna. Som huvudman för Skåneleden och den skånska hälso- och sjukvården är det viktigt för Region Skåne att bidra till att minska naturklyftan, öka kunskapen om Allemansrätten och öka kunskapen om naturens värden för psykisk och fysisk hälsa.

Genom satsningen har 4000 barn kommit ut på Skåneleden under projektets första verksamhetsår vilket för en del barn innebär det första steget ut i naturen. Många skolor efterarbetar med temat natur och barnens kunskaper om naturens inverkan på hälsa höjs. Projektet har på så vis redan fått stora effekter men satsningen behöver fortsätta för att säkerställa att nästkommande femteklassare får chans till naturvistelse och att arbetet med att växla upp finansieringen kräver mer tid.

Ny satsning på Femteklassare på Skåneleden från och med 2022

Under våren 2022 tog Regionala utvecklingsnämnden beslutet att nysatsa på barns rörelse i naturen genom projektet *Femteklassare på Skåneleden*.

Syftet är att minska skillnader mellan dem som rör sig naturen i Skåne och inte, skapa bättre levnadsvanor och naturvana, skapa mer rörelse och natur i skolan samtidigt som pedagoger ökar sin kunskap om hälsa och utomhuspedagogik. Genom att satsa på skolan når vi även de barn som är svåra att nå genom vårdnadshavare.

I projektet ingår transport till naturen för en dag med naturvägledare med grundläggande kunskap om Allemansrätt, fysisk aktivitet, flora & fauna samt hälsa. Under dagen vandrar barnen 4-6 km, gör upp eld och andra naturaktiviteter.

Stiftelsen Skånska Landskap projektleder satsningen. Region Skåne ser över möjligheten att växla upp Regionala utvecklingsnämndens medel för att öka antalet barn som kan erbjudas en dag i naturen.

Medel från 2022 användes för att göra utedagar på Skåneleden under hösten 2022 samt våren 2023. Medel för 2023 används för vandringar hösten 2023 samt våren 2024.

Tidigare projekt

Erfarenheter från tidigare projekt visar att naturpedagogiska satsningar genom skolan för barn och unga är ett effektivt sätt att nå målgrupper som är svåra att nå genom vanliga kommunikationsinsatser och där föräldrar inte på egen hand tar med sina barn till naturen.

Projektiden bygger på en tidigare framgångsrik satsning mellan åren 2000 – 2017, *En dag på Skåneleden*, som delfinansierades av Region Skåne genom Stiftelsen Skånska Landskap och med Sparbanksstiftelsen Färs & Frosta som huvudfinansiär. Under denna period fick elever i årskurs fem i Färs & Frosta Sparbanks tolv verksamhetskommuner möjlighet att ansöka om deltagande och chans att vandra på Skåneleden en heldag under skoltid med alla omkostnader

betalda. Projektet gav varje år ca 3 000 - 4 000 skånska femteklassare en oförglömlig och lärorik naturupplevelse. Totalt kom fler än 40 000 skolbarn ut genom projektet. Projektet avslutades då huvudfinansiären valde att prioritera andra satsningar.

Resultat

Resultatet är att 1 792 barn kommit ut i Fulltofta, Klåveröd samt Kronoskogens strövområde under hösten 2022. Barnen kom från 18 av de skånska kommunerna (22 inbjudna) och under vintern 2022 inleddes arbete med att planera vårens inbjudningar för att erbjuda resterande kommuner en dag ute.

10 dagar efter att inbjudan skickades ut hade klasser med 4 000 barn anmält intresse så intresset är långt över vad satsningen kan erbjuda. Erbjudande går ut till skolorna utifrån det utvalda naturområdet så ingen ska behöva resa mer än 45 min enkel resa.

Citat från utvärderingen med pedagoger:

”Jag är mycket positiv och längtar tills jag har en femteklass igen. Barnen strålade hela dagen och även dagen efter”.

”Allt som naturpedagogen gick igenom hade jag aldrig kunnat förmedla lika tydligt i klassrummet eller i vårt närområde kring skolan. Stort Tack!”

”Vi hoppas på fler såna här dagar för att kunna erbjuda våra elever att ta del av skogen. För en del av barnen var det första gången de fick vara i en "riktig" skog som de uttryckte sig.”

”De uppskattade att få vara utanför skolan och att få göra/lära sig saker i naturen ”

”Jag fick t o m ett mail av en vårdnadshavare som skrev att hennes barn var så nöjd med dagen. Uppskattade att få prova göra upp eld samt att de fick tid till att upptäcka naturen.

”Eleverna får också en fantastisk dag i skogen med personer som är inriktade på att vara i skogen. Bättre än om jag själv skulle gjort samma resa med dem. ”

”Det är mycket viktigt att aktiviteten är kostnadsfri för oss skolor. Vi skulle inte ha råd med buss själva.”

”Viktigt att de är kostnadsfria, finns inga pengar.”

Fortsatt arbete våren 2023

Under våren 2023 har de kvarvarande skånska kommunerna blivit inbjudna till vårens vandringsdagar. Några av de kommuner som inte återkopplat från höstens vandringar har fått en ny chans att göra en intresseanmälan och någon av de kommuner med flest elever har bjudits in såväl höst som vår.

Satsningen har hittills inneburit att 4000 har deltagit i Femteklassare på Skåneleden- År 1 (höst 2022 och vår 2023). Denna summa baseras på 1 miljon samt extra tillsatta medel om 870 000 kr från Region Skåne som avsattes under hösten 2022.

Under våren 2023 har utvecklare på Region Skåne arbetat med uppväxling för att kunna erbjuda ännu fler skolor möjligheten att komma ut i naturen. Flera ansökningar har skickats in, till bland annat stiftelser, fonder, bankstiftelser med mera och några svar har återkommit med avslag. Diskussioner har även förts med Skånetrafikens utvecklare inom Företagsresor där en tjänst kommer att utvecklas kring bonussystem för företag som kan donera intjänade resepoäng/pengar till olika projekt och där satsningen på Femteklassare skulle kunna vara ett bra sådant. Införandet av detta väntas dock dröja till 2024.

Vad händer efter en dag ute med femteklassare?

Alla barn får med sig en inspirerande karta med information om Skåneleden att ta hem till vårdnadshavare samt en kåsa som kan användas vid nästa utflykt. På kåsan finns tryck med länk till Skåneledens hemsida för att uppmuntra vårdnadshavare att planera nästa tur tillsammans. Kåsan är också ett minne från dagen när eleverna gjorde eget te utomhus.

Efter avslutad dag på Skåneleden får pedagoger en utvärdering som används i verksamhetsutvecklingen.

Några svar på frågan om hur de efterarbetar tillsammans:

”Vi arbetar med skogen i biologi. Vi kommer att göra fördjupningsarbeten om djur, växter och träd.”

”Vi har pratat om vad vi fick vara med om.”

”Vi har kikat på kartan som vi fick med oss med skåneleden. Denna har vi tittat närmre på och pratat om i klassen.”

”Genom diskussioner i klassrummet.”

”Vi har tittat på kartan som vi fick och pratat/repeterat lite om Skåne. Vi har även letat upp fakta om andra vandringsleder än Klåveröd och gjort jämförelser (likheter/skillnader).

Eleverna har även repeterat återberättande text och skrivit en sådan om sin dag i Klåveröd. Vi har även pratat om hälsoaspekten av en sådan här vandring. Vad betyder det för din hälsa att vara ute i naturen? Vikten av tystnad, lugn, återhämtning och upplevelser.”

För att skapa mer synergier mellan Region Skånes satsningar inom avdelningen för regional utveckling kommer pedagoger i utvärderingen av Femteklassare på Skåneleden få frågor om deras fortsatta arbete med naturpedagogik och utevistelse samt få information om Skogshjältarna som Region Skåne satsar på via Friluftsförbundet Syd. Skogshjältarna är ett koncept där pedagoger i årskurs F-3 och fritidshem använder naturen som undervisningsresurs och använder naturen nära skolan. Satsningen ska dock utvecklas för att vända sig även mot äldre barn utifrån läroplanen. Varje termin ska pedagoger som medverkat i Femteklassarprojektet få information om Skogshjältarna och hur en skola kan bli en Skogshjälteskola. Syftet är att fler skolor ska fortsätta arbeta med rörelse, utevistelse och skapa goda levnadsvanor efter en dag ute på Skåneleden.

Samhällsvinster kopplat till satsningen

På uppdrag av Naturvårdsverket och Svenskt Friluftsliv har rapporten ”Friluftslivets möjligheter – en kunskapssammanställning av friluftslivets nytta för individ och samhälle” tagits fram under 2020. I rapporten går det att läsa att de största hälsoekonomiska effekterna av regelbundet friluftsliv under ungdomsåren är minskad risk för psykisk ohälsa och bättre välbefinnande.

Det framgår också vilka effekter som uppnås om friluftslivet når 1000 fler ungdomar:

- 50 ungdomar kommer inte drabbas av depression
- 250 kommer inte ha symptom som magont och huvudvärk
- Bättre skolresultat för minst 50 elever
- Lägs en grund för goda vanor som vuxen
- Något färre antal läkarbesök och mindre konsumtion av antidepressiva läkemedel

- Något mindre risk för benskrhet som vuxen

Med anledning av detta finns det mycket som talar för att det är viktigt att ge barn en relation till naturen i tidig ålder, även sett ur de tre hållbarhetsperspektiven. De sociala samhällsvinsterna kan vara svåra att beräkna, men de relativa hälsoförbättringarna av naturvistelse med stärkt välbefinnande och förebyggande av en rad sjukdomar och symtom har god evidens i forskningen. Att skapa goda minnen och få en stärkt relation till naturen samt bryta stillasittandet kan bli en del av lösningen för att uppnå långsiktig god hälsa och välbefinnande hos barn och unga. Genom en bred spridning av projektet ökar jämlikheten mellan skånska barn och ungas naturvistelser, oberoende av socioekonomiska och geografiska förutsättningar.

De miljömässiga samhällsvinsterna genom att elever får naturpedagogisk undervisning utomhus ger en mängd positiva effekter så som ökad miljömedvetenhet, förståelse för och ett värnande om naturens värden och kunskap om ekosystemtjänster. Det är också ett sätt att koppla teoretisk kunskap till praktiska exempel inom bland annat allemansrätten och naturvetenskapliga ämnen.

De ekonomiska samhällsvinsterna blir stora för skolans resurser, sjukvård och socialvård. En parameter som också kan ses som en långsiktig samhällsvinst är att aktiva barn och ungdomar som engagerar sig i friluftsliv under uppväxten även kommer att ha en mer aktiv livsstil som vuxna vilket kan leda till framtida besparingar för samhället bland annat genom minskat antal läkarbesök, mindre konsumtion av antidepressiva läkemedel och något mindre risk för benskrhet och sjukfrånvaro från arbetsplatsen.

Koppling till övriga satsningar inom folkhälsa

Projektet Femteklassare på Skåneleden är en av många satsningar inom Skåneledens arbete med fokus på att uppmuntrar till ökad fysisk aktivitet och naturvistelse för att nå Region Skånes målbild Bättre hälsa för fler. För att kunna uppnå detta mål krävs att merparten av alla satsningar riktas åt samma håll och genomförs tillsammans med andra regionala friluftslivsaktörer.

Insatsen är en del av Regional utvecklingsnämndens arbete med förbättrade levnadsvanor där fokus ligger på att främja psykisk hälsa bland barn och unga. Ett exempel är Sätt Skåne i rörelse, ett samarbete mellan offentlig verksamhet, idéburen sektor, lärosäten och näringslivet i Skåne. Idag består samverkansgruppen förutom 28 skånska kommuner även av RF-SISU Skåne, Skolidrottsförbundet Skåne, PART (Preventivt arbete tillsammans), Stiftelsen Skånska Landskap, BUP, Länsstyrelsen Skåne, Friluftsförbundet Syd och Region Skåne.

Inom satsningen Sätt Skåne i rörelse görs flera satsningar riktade mot barn och unga för att öka fysisk aktivitet som ett sätt att främja psykisk hälsa, till exempel genom projekten Skogshjältarna och Dans för hälsa, Aktivitet förebygger, GoFAR, FAR för att öka rörelse i skolan och på fritiden. Regional utveckling stöder också verksamheter inom idéburen sektor med föreningsbidrag för att främja psykisk hälsa hos barn och unga. Skåneledens arbete handlar även om att tillgängliggöra naturen på olika sätt, vilket görs genom att låta vandrings- och cykelleder bli tätortsnära och binda samman orter och byar med omgivande landskap. Kopplingen till kollektivtrafik är av stor vikt och dialog förs med Skånetrafiken. En del av definitionen av attraktiv boendemiljö är tillgången till tätortsnära natur och rekreationsområden som uppmuntrar till att

välja en hälsosam och aktiv vardag, både för barn och vuxna.